

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽMONIŲ SAUGOS DARBE
ĮSTATYMAS**

1993 m. spalio 7 d. Nr. I-266

Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas,

– pripažindamas Tarptautinės darbo organizacijos konstitucijos bei 1944 m. rugpjūčio 10 d. Tarptautinės darbo organizacijos generalinės konferencijos deklaracijos socialinio teisingumo nuostatas,

– pripažindamas Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiamą kiekvieno žmogaus teisę į teisingas ir tinkamas darbo sąlygas,

– atsižvelgdamas į tai, kad nelaimingi atsitikimai darbe, profesinės ligos, netinkamos darbo sąlygos daro fizinę, moralinę ir ekonominę žalą žmonėms ir valstybei,

– norėdamas maksimaliai sumažinti tikimybę įmonių darbuotojams susižaloti ar susirgti, prarasti darbingumą dėl darbo sąlygų,

nustato žmonių saugos darbe valstybės politiką, pagrįstą šiais principais:

darbuotojų gyvybės, sveikatos ir darbingumo išsaugojimo prioritetu palyginti su darbo arba gamybos rezultatais,

trišaliu valstybės, darbdavių ir darbuotojų organizacijų bendradarbiavimu,

saugos darbe mokslo plėtojimu,

saugių darbo priemonių bei individualiosios ir kolektyvinės saugos darbe priemonių gamybos skatinimu,

vienodų saugos darbe reikalavimų įmonėms nustatymu,

darbdavių ir darbuotojų atsakomybe už saugos darbe norminių aktų pažeidimus,

saugos darbe ir darbo medicinos tarnybų steigimu,

ekonominių svertų, skatinančių saugų darbą, nustatymu,

saugos darbe specialistų rengimo, nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų priežasčių tyrimo vienodos tvarkos nustatymu,

valstybine saugos darbe kontrole

ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 ir 49 straipsniais, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos ekonomines sąlygas, jų perspektyvą, Tarptautinės darbo organizacijos konvencijas ir rekomendacijas bei kitų šalių patirtį,

priima Žmonių saugos darbe įstatymą. Šis įstatymas reglamentuoja žmonių saugą darbe įmonėse, įstaigose, organizacijose (toliau – įmonė) neatsižvelgiant į jų nuosavybės formas ir pavaldumą.

**I SKYRIUS
BENDRIEJI NUOSTATAI**

1 straipsnis. Pagrindinės sąvokos

Šiame įstatyme:

1) **sauga darbe (darbų sauga)** – organizacinių, techninių, ekonominių, teisinių, higienos, gydymo, profilaktikos priemonių, skirtų žmonių sveikatai ir gyvybei, darbingumui išsaugoti darbe, visuma;

2) **darbdavys** – visų rūšių įmonių savininkai arba jų vadovai, paskirti, išrinkti ar kitokia tvarka įgiję įgaliojimus pagal atitinkamų įmonių, tarp jų ūkinių bendrijų ir personalinių įmonių, įstatymus (įstatus, nuostatus, steigimo dokumentus) įmonės vardu sudaryti, pakeisti ir nutraukti darbo sutartis, privalantys užtikrinti, kad būtų vykdomos prievolės pagal šį įstatymą, kitus darbo įstatymus, kolektyvines sutartis, saugos darbe norminius aktus.

Kai darbo sutartis sudaroma tarp fizinių asmenų, darbdavys yra fizinis asmuo;

3) **darbdavio įgaliojtas asmuo** – asmuo, kuriam darbdavys perdavė dalį savo teisių ir pareigų saugos darbe klausimais;

4) **darbuotojas** – asmuo (darbininkas, tarnautojas), dirbantis darbdavio ar jo įgaliojto asmens paskirtoje darbo vietoje pagal darbo sutartį, taip pat valstybinės ir vykdomosios valdžios tarnyboje ir kuriam netaikoma sąvoka „darbdavys“;

5) **darbo vieta** – vieta, kur darbuotojas dirba arba privalo dirbti darbo sutartimi suldygtą darbą;

6) **darbo aplinka** – darbuotoją tiesiogiai supanti erdvės dalis, kurioje ją gali veikti kenksmingi ir pavojingi (fiziniai, cheminiai, psichofiziniai, biologiniai) veiksniai;

7) **darbo sąlygos** – darbo aplinkos veiksniai, tarp jų darbo pobūdžio, darbo ir poilsio režimo, darbo santykių visuma, turinti tiesioginę įtaką darbuotojo savijautai, sveikatai ir darbingumui;

8) **darbo priemonės** – darbo procese darbo objektui keisti naudojami reikmenys: medžiagos, įranga, įrankiai, prietaisai, įrenginiai (mašinos) bei įrenginių (mašinų) kompleksai, tarp jų potencialiai pavojingi įrenginiai;

9) **kenksmingas veiksnys** – darbo aplinkos veiksnys, dėl kurio darbuotojas gali netekti darbingumo, gali susirgti (ir profesine liga), o jo ilgalaikis poveikis gali būti pavojingas gyvybei;

10) **pavojingas veiksnys** – darbo aplinkos, darbo proceso veiksnys, dėl kurio, susidarius tam tikroms atsitiktinėms aplinkybėms, darbuotojas gali būti traumotas, gali žūti arba gali ūmai pablogėti jo sveikata;

11) **potencialiai pavojingas įrenginys** – įrenginys, kuris kelia pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ir aplinkai dėl jame sukauptos energijos arba jame vykstančių procesų;

12) **profesinė liga** – darbuotojo sveikatos sutrikimas dėl darbo aplinkos kenksmingo veiksnio (veiksmų) poveikio;

13) **nelaimingas atsitikimas** – ūmus darbuotojo sveikatos pakenkimas dėl trumpalaikio darbo aplinkos pavojingo, kenksmingo veiksnio poveikio, kai darbuotojas netenka darbingumo nors vienai dienai;

14) **saugos darbe norminiai aktai** – įstatymai, Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės nutarimai, nustatyta tvarka patvirtinti valstybiniai arba įmonių standartai, nuostatai, normos ir taisyklės, tarp jų higienos, kolektyvinės sutartys, nustatančios vieno ar kelių rodiklių, sąlygų, veiksmų, veikimo būdų (metodų), techninių priemonių privalomą įdiegimą ir naudojimą, turintys įstatymo galią;

15) **riboto darbingumo asmenys** – asmenys, kurių darbo galimybės dėl sveikatos yra ribotos (invalidai, nėščios moterys, darbuotojai, kurie pagal medicinos išvadą perkeliama į kitą darbą, senatvės pensininkai).

2 straipsnis. Saugos darbe įstatymo objektas

Saugos darbe įstatymo objektas – valstybinio valdymo institucijų, darbdavių ir darbuotojų tarpusavio santykiai bei pagrindinių saugos darbe reikalavimų nustatymas arba tokių reikalavimų nustatymo tvarka, kad būtų išsaugota darbuotojų gyvybė, sveikata ir darbingumas.

3 straipsnis. Darbuotojų teisė saugiai dirbti

Darbuotojai turi teisę saugiai dirbti, nesvarbu, kokia įmonių veiklos rūšis, rentabilumas, darbo vieta, darbo aplinka, darbo pobūdis, pilietybė, rasė, tautybė, lytis, amžius, socialinė kilmė, politiniai ar religiniai įsitikinimai.

4 straipsnis. Įstatymo taikymas

Šis įstatymas taikomas:

1) įmonėms, esančioms Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat įmonėms, esančioms užsienyje, bet priklausančioms Lietuvos Respublikos jurisdikcijai;

2) užsienio kapitalo įmonėms, esančioms Lietuvos Respublikos teritorijoje, įmonėms, kuriose įstatinio kapitalo dalis priklauso užsienio investitoriui (bendroms įmonėms), esančioms Lietuvos Respublikos teritorijoje, jeigu kitaip nenustatyta tarptautinėse sutartyse, įmonių steigimo dokumentuose;

3) kitų valstybių piliečiams ir asmenims be pilietybės, dirbantiems Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausančiose įmonėse.

5 straipsnis. Įstatymo taikymo apribojimai

Lietuvos Respublikos piliečių, dirbančių užsienyje įmonėse, nepriklausančiose Lietuvos Respublikos jurisdikcijai, saugą darbe reglamentuoja valstybės, kurioje jie dirba, įstatymai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė turi teisę apriboti šio įstatymo taikymą:

1) esant ekstremalioms darbo sąlygoms, kai žmonių saugią veiklą nustato kiti norminiai aktai;

2) paskelbus nepaprastąją (karinę) padėtį, taip pat esant kitoms ypatingoms aplinkybėms, gresiančioms valstybės saugumui.

Civilinės aviacijos, jūrų, upių, geležinkelio, automobilių transporto, žuvų pramonės laivyno darbuotojų saugų darbą reglamentuoja šis įstatymas bei šio įstatymo pagrindu parengti atitinkami norminiai aktai.

Žmonių, nesusietų darbo sutartimi, saugų darbą reglamentuoja šio įstatymo pagrindu parengti norminiai aktai.

II SKYRIUS SAUGOS DARBE REGULIAVIMAS

6 straipsnis. Saugos darbe valstybinis valdymas

Saugos darbe valstybinio valdymo funkciją vykdo socialinės apsaugos ministras, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos įstatymais ir šiuo įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais ir kitais saugos darbe norminiais aktais. Socialinės apsaugos ministras atstovauja Lietuvos Respublikos interesams saugos darbe klausimais kitose šalyse ir tarptautinėse organizacijose.

7 straipsnis. Lietuvos Respublikos saugos darbe komisija

Valstybės, darbuotojų, darbdavių tarpusavio interesams ir santykiams reguliuoti, formuojant ir įgyvendinant saugos darbe politiką, trišaliu principu steigiama Lietuvos Respublikos saugos darbe komisija (toliau įstatyme – Saugos darbe komisija). Saugos darbe komisijos sudarymo tvarką ir funkcijas nustato šios komisijos nuostatai, kuriuos tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

8 straipsnis. Saugos darbe fondas

Saugos darbe profilaktikos priemonėms įgyvendinti, visuomenei informuoti bei Saugos darbe komisijos darbui finansuoti steigiamas saugos darbe fondas.

Saugos darbe fondo lėšas sudaro:

- 1) Saugos darbe komisijos šalių įmokos,
- 2) draudimo prevencinio fondo dalis,
- 3) valstybinio socialinio draudimo ir draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe fondų dalis,
- 4) savanoriškos fizinių ar juridinių asmenų įmokos.

Saugos darbe fondo nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

9 straipsnis. Savivaldybių įgaliojimai saugos darbe klausimais

Miestų, rajonų tarybos turi teisę :

1) reikalauti, kad įmonės (darbdaviai) praneštų apie įmonės gamybinės veiklos pradžią arba veiklos rūšies pasikeitimą;

2) įmonėms sutikus, sudaryti bendras saugos darbe programas ir parengti priemones, koordinuoti jų vykdymą, kooperuoti tam tikslui įmonių skiriamas lėšas.

10 straipsnis. Saugos darbe specialistų rengimas, mokymas

Saugos darbe specialistus rengia Lietuvos Respublikos aukštosios mokyklos.

Saugos darbe specialistų kvalifikacijos kėlimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Bendrojo lavinimo mokyklos privalo apmokyti moksleivius bendrų saugos darbe ir buityje reikalavimų.

Aukštųjų, aukštesniųjų, profesinių (amatų) mokyklų studentai privalo būti apmokyti saugos darbe reikalavimų pagal įgyjamas specialybes, profesijas.

Įmonių darbuotojai mokomi ir instruktuojami saugos darbe klausimais pagal šio įstatymo 30 straipsnio reikalavimus.

11 straipsnis. Saugos darbe priemonių ir mokslo finansavimas

Saugos darbe priemonės įmonėse finansuoja darbdaviai.

Saugos darbe mokslinius tyrimus koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Saugos darbe moksliniai tyrimai finansuojami darbdavių ir valstybės biudžeto lėšomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Įmonėms, gaminančioms saugos darbe priemones, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka yra taikomos mokesčių lengvatos.

12 straipsnis. Profesinių sąjungų teisės

Profesinės sąjungos gina savo narių sveikatos ir gyvybės išsaugojimo darbe interesus vadovaudamosi Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymu.

13 straipsnis. Saugos darbe struktūros įmonėse

Už saugą darbe įmonėje atsako darbdavys.

Saugioms ir sveikoms darbo sąlygoms sudaryti darbdavys privalo steigti saugos darbe ir darbo medicinos tarnybas šio įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka bei sudaryti sąlygas veikti įmonės saugos darbe komitetui.

14 straipsnis. Saugos darbe ir darbo medicinos tarnybos įmonėse

Darbdavys saugos darbe, darbo higienos profilaktikai, priežiūrai, kontrolei, konsultavimui steigia įmonės saugos darbe ir darbo medicinos tarnybas arba šioms funkcijoms vykdyti samdo kitą organizaciją (asmenį).

Saugos darbe ir darbo medicinos tarnybų specialistai privalo turėti atitinkamą teorinį ir praktinį parengimą.

Įmonėse, kuriose dirba mažiau kaip 50 žmonių, saugos darbe tarnybos funkcijas gali vykdyti darbdavio paskirtas asmuo (asmenys), turintis parengimą tokiam darbui, kaip yra nurodyta šio straipsnio antrojoje dalyje.

Įmonės saugos darbe tarnyba, darbdavio samdomos saugos darbe tarnybų funkcijoms vykdyti organizacijos ar asmenys arba darbdavio paskirtas asmuo (asmenys) vykdyti saugos darbe tarnybos funkcijas įmonėje yra tiesiogiai atsakingi darbdaviui.

Jeigu šio straipsnio pirmojoje, antrojoje ir trečiojoje dalyse nustatyta tvarka ir sąlygomis įmonėje neįsteigta saugos darbe tarnyba, šios tarnybos funkcijas vykdo pats darbdavys.

Darbdaviai, įsteigę įmonėje saugos darbe tarnybą, apie tai nustatyta tvarka praneša Valstybinei darbo inspekcijai.

Įmonių saugos darbe tarnybų pavyzdinius nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Įmonės saugos darbe tarnybos nuostatus tvirtina darbdavys.

Atsižvelgiant į įmonėje dirbančių darbuotojų skaičių, taip pat į darbo aplinkos veiksnių kenksmingumą, pavojingumą, įmonėse steigama darbo medicinos tarnyba (medicinos punktas) arba darbuotojų sveikatos priežiūrai samdomos atitinkamos įstaigos ar asmenys. Įmonių darbo medicinos tarnybų funkcijas ir steigimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

15 straipsnis. Saugos darbe komitetai

Įmonėse, kuriose dirba daugiau kaip 50 darbuotojų, steigiami saugos darbe komitetai. Juos sudaro vienodas skaičius darbdavio ir darbuotojų profesinės sąjungos atstovų, o jeigu nėra darbuotojų profesinės sąjungos, atstovauja darbuotojų įgaliotiniai.

Darbdavio iniciatyva arba ne mažiau kaip pusės darbuotojų reikalavimu saugos darbe komitetai gali būti steigiami, jei įmonėje dirba mažiau kaip 50 žmonių.

Saugos darbe komitetai išklauso ir vertina darbdavio, įmonės padalinių, saugos darbe tarnybos veiklą saugos darbe klausimais, planuoja saugos darbe gerinimo priemones, nagrinėja nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų priežastis bei aplinkybes.

Saugos darbe komiteto nariai (darbuotojų profesinės sąjungos atstovai arba darbuotojų įgaliotiniai) darbdavio iniciatyva gali būti atleidžiami iš darbo tik suderinus jų atleidimą su Valstybine darbo inspekcija.

Įmonės saugos darbe komiteto nariai darbui komitete apmokomi darbdavio lėšomis.

Laikas, skiriamas įmonės saugos darbe komiteto narių funkcijoms vykdyti, nustatomas kolektyvinėse sutartyse, kolektyviniuose susitarimuose.

Už laiką, sugaištą saugos darbe klausimams spręsti, įmonės saugos darbe komiteto nariams mokamas darbo užmokesčio vidurkis.

Saugos darbe komitetų pavyzdinius nuostatus tvirtina Saugos darbe komisija. Įmonės saugos darbe komiteto nuostatus tvirtina įmonės kolektyvinės sutarties šalių atstovai.

Saugos darbe komitetų teisės ir funkcijos gali būti perduodamos (jeigu komitetai nesteigiami) kolektyvinių sutarčių šalių atstovams kolektyvinėse sutartyse nustatyta tvarka.

III SKYRIUS DARBO APLINKOS, DARBO VIETŲ, DARBŲ, GAMYBINĖS BUTIES REIKALAVIMAI

16 straipsnis. Bendri darbo aplinkos ir darbo vietų reikalavimai

Darbo aplinka ir darbo vietos turi atitikti šio įstatymo ir kitų saugos darbe norminių aktų reikalavimus.

Naujos ir rekonstruotos įmonės, jų padaliniai priimami eksploatuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

17 straipsnis. Saugos darbe norminiai aktai, reglamentuojantys darbo vietų įrengimą

Darbo vietų įrengimo ir jų aplinkos reikalavimus nustato valstybiniai, įmonių standartai, valstybinės normos, taisyklės.

Darbo vietoms (1 straipsnio 5 punktą) taip pat yra tolygios vietos, esančios patalpose, skirtose įmonės darbuotojų socialinėms-buitinėms reikmėms tenkinti.

Pagal standartus ir normas nustatyti darbo aplinkos veiksniai neturi viršyti dydžių, galinčių sukelti sveikatos sutrikimus, profesines ligas ir dirbančiam, ir jau nebedirbančiam asmeniui.

Saugos darbe standartai, normos, taisyklės, instrukcijos rengiami ir tvirtinami Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

18 straipsnis. Darbo priemonės ir jų priežiūra

Leidžiama naudoti tik techniškai tvarkingas, atitinkančias saugos reikalavimus darbo priemonės.

Potencialiai pavojingų techninių įrenginių, keliančių pavojų darbuotojams, gyventojams, aplinkai, sąrašą tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o jų saugų naudojimą, priežiūrą ir kontrolę nustato norminiai aktai bei tokių įrenginių techniniai dokumentai.

19 straipsnis. Įmonės vidaus eismo reikalavimai

Už saugų eismą įmonėje atsako darbdavys.

Įmonių teritorijoje transporto eismas organizuojamas pagal transporto rūšies eismo taisykles, išimtyms gali būti taikomos specialiam (technologiniam) transportui.

Specialaus (technologinio) transporto eismo taisykles pagal saugos darbe norminių aktų reikalavimus rengia darbdavys.

20 straipsnis. Kenksmingų ir pavojingų medžiagų naudojimo reikalavimai

Darbdaviai, kurie gamina, naudoja, transportuoja, laiko žmonių sveikatai kenksmingas, pavojingas (lengvai užsidegančias, sprogias) medžiagas, įgyvendina priemones darbuotojų sveikatos, aplinkos, tarp jų darbo aplinkos, saugai užtikrinti.

Darbuotojai privalo būti apmokyti ir instruktuoti darbui su kenksmingomis ar pavojingomis medžiagomis, aprūpinti individualiosios ir kolektyvinės saugos priemonėmis.

Kenksmingų ir pavojingų medžiagų gamybą, naudojimą, transportavimą, laikymą nustato Lietuvos Respublikos norminiai aktai.

21 straipsnis. Gaminamos produkcijos reikalavimai

Įmonių gaminama ir realizuojama produkcija, vėliau priskirtina darbo priemonėms, turi atitikti norminiuose aktuose nustatytus saugos darbe reikalavimus. Sertifikatuose arba techniniuose dokumentuose nurodoma, kad produkcija atitinka saugos darbe reikalavimus.

Paašškėjus, kad darbo priemonė kenkia žmonių sveikatai ar yra pavojinga gyvybei, Valstybinė darbo inspekcija uždraudžia jos gamybą.

22 straipsnis. Darbų organizavimo reikalavimai

Darbdaviai privalo taip organizuoti darbus ir sudaryti tokias sąlygas, tarp jų ir darbo apmokėjimo, kurios skatintų darbuotojus laikytis saugos darbe reikalavimų.

Darbo (gamybos) organizavimo, techninio aprūpinimo dokumentacijoje privalo būti nustatytos saugų darbą užtikrinančios sąlygos pagal saugos darbe norminių aktų reikalavimus.

23 straipsnis. Saugaus darbų organizavimo ir vykdymo norminiai aktai

Darbas turi būti organizuojamas pagal saugos darbe norminių aktų reikalavimus.

Darbdaviai pagal saugaus darbo organizavimo ir vykdymo norminius aktus bei darbo priemonių techninius dokumentus rengia darbuotojams saugaus darbo instrukcijas, su kuriomis darbuotojai supažindinami pasirašytinai. Darbuotojų profesijų, kurioms nerengiamos saugaus darbo instrukcijos, sąrašą sudaro darbdavys, suderinęs su Valstybine darbo inspekcija.

Kai saugos darbe norminiuose aktuose dar nenustatyti saugos darbe reikalavimai arba valstybiniuose standartuose, taisyklėse nėra konkrečių reikalavimų, kurių būtina laikytis, darbdaviai pagal šį įstatymą ir darbo priemonių techninius dokumentus rengia ir tvirtina saugaus darbo organizavimo ir vykdymo instrukcijas.

Saugaus darbo organizavimo ir vykdymo taisyklių, instrukcijų reikalavimai tolygūs darbuotojų pareiginiams nuostatom.

24 straipsnis. Privalomas sveikatos tikrinimas

Darbuotojai, dirbantys pavojingomis, kenksmingomis, labai kenksmingomis sąlygomis (67 straipsnis) privalo iš anksto (stodami į darbą), periodiškai, o dėl kai kurių darbų – ir nutraukę darbo sutartį, tikrintis sveikatą.

Asmenys iki 18 metų privalo sveikatą tikrintis stodami į darbą ir kiekvienais metais iki sukaks 18 metų. Kai kurių profesijų jauni darbuotojai, jeigu jų darbas susijęs su rizika sveikatai, privalo tikrintis sveikatą prieš stodami į darbą ir periodiškai iki sukaks 21 metai.

Maisto pramonės, viešojo maitinimo ir prekybos įmonių, vandentiekio įrenginių, gydymo bei profilaktikos ir vaikų įstaigų, taip pat kai kurių įmonių darbuotojų medicinos apžiūros turi būti atliekamos gyventojų sveikatos apsaugos tikslais.

Išlaidas už periodišką medicinos apžiūrą ir vidutinį darbo užmokestį darbuotojams už sugaištą medicinos apžiūroms laiką apmoka darbdavys. Apmokėjimo už periodišką medicinos apžiūras ir vidutinio darbo užmokesčio darbuotojams už sugaištą medicinos apžiūroms laiką mokėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Darbuotojas, atsisakęs nustatytu laiku pasitikrinti sveikatą, nušalinamas nuo darbo ir jam nemokamas darbo užmokestis. Toks atsisakymas laikomas darbo drausmės pažeidimu ir gali būti pagrindas darbdaviui atleisti darbuotoją iš darbo pagal įstatymus. Darbuotojo medicinos apžiūros išvada vienodai privaloma darbdaviui ir darbuotojui.

Profesijų, darbų ir gamybų, kuriose dirbantys darbuotojai, tarp jų asmenys iki 18 metų (kai kurių profesijų – iki 21 metų), stodami į darbą ir vėliau privalo periodiškai tikrintis sveikatą, sąrašą bei pasitikrinimų tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

25 straipsnis. Darbų sustabdymas

Valstybinis darbo inspektorius, įmonės saugos darbe komitetas savo sprendimu turi teisę reikalauti, kad darbdavys (jo įgaliotas asmuo) sustabdytų darbus, kai:

- 1) darbuotojai neapmokyti saugiai dirbti;
- 2) sugedus darbo priemonei ar dėl avarinės būklės gali susidaryti arba susidarė sąlygos nelaimingiems atsitikimams, ūmioms profesinėms ligoms;
- 3) dėl technologinių ar darbo procesų pažeidimų darbo aplinka tampa pavojinga sveikatai ar gyvybei;
- 4) darbuotojai neaprupinti reikiamomis kolektyvinės ar individualiosios saugos darbe priemonėmis.

Darbdaviui (jo įgaliotam asmeniui) atsisakius įvykdyti reikalavimą sustabdyti darbą arba jeigu darbdavio (jo įgalioto asmens) nėra, valstybinis darbo inspektorius nutraukia darbus, reikalui esant, išveda darbuotojus iš pavojingos zonos.

Valstybinė darbo inspekcija gali sustabdyti darbus šio įstatymo 21 straipsnio antroje dalyje nurodytais atvejais.

26 straipsnis. Gamybinės buities reikalavimai

Įmonėse norminių aktų nustatyta tvarka įrengiamos poilsio, persirengimo, drabužių, avalynės laikymo patalpos (vietos), sanitarinės bei asmeninės higienos patalpos (prausyklos, tualetai, moterims – asmeninės higienos patalpos).

Įmonėse, kuriose dirbama kenksmingomis, pavojingomis sąlygomis, gamybinės buities patalpos įrengiamos laikantis specialių reikalavimų.

Specialius įvairių rūšių gamybinės buities patalpų įrengimo ir teikiamų paslaugų, jų kokybės ir kokybės rodiklių reikalavimus nustato saugos darbe norminiai aktai.

Sveikatos punktai, maitinimo patalpos įmonėje įrengiamos atsižvelgiant į darbuotojų skaičių pagal atitinkamų patalpų įrengimo standartų reikalavimus.

27 straipsnis. Gyvenamųjų patalpų reikalavimai

Darbdavio suteikiamos patalpos darbuotojams laikinai gyventi dėl darbo kilnojamo pobūdžio privalo tenkinti minimalius tokių patalpų buities ir higienos reikalavimus.

IV SKYRIUS DARBDAVIŲ, DARBUOTOJŲ PAREIGOS IR TEISĖS

I SKIRSNIS DARBDAVIŲ PAREIGOS IR TEISĖS

28 straipsnis. Darbdavių pareigos

Darbdaviai privalo laikytis šio įstatymo ir vykdyti kitų saugos darbe norminių aktų reikalavimus:

- 1) pranešti Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės, jos padalinių eksploatacijos pradžią;
- 2) instruktuoti ir mokyti darbuotojus saugiai dirbti, tikrinti jų žinias;
- 3) sudarant darbo sutartį ir periodiškai vėliau, pakitus gamybos (darbo) procesui, informuoti darbuotojus apie pavojingus, kenksmingus ir kitus rizikos veiksnius darbo vietose ir jų poveikį sveikatai;
- 4) kontroliuoti, kaip darbuotojai laikosi saugos darbe reikalavimų;
- 5) aprūpinti įmonę, darbo vietas ir darbuotojus saugiais įrenginiais, diegti saugius darbo bei technologinius procesus, aprūpinti darbuotojus saugos darbe priemonėmis, tinkamai įrengti gamybinės buities patalpas;
- 6) organizuoti medicinos paslaugas ir darbuotojų sveikatos patikrinimus pagal šio įstatymo 14, 24, 26 straipsnius;
- 7) nustatyta tvarka pranešti apie nelaimingus atsitikimus, profesines ligas (74 straipsnis), sudaryti sąlygas jų priežastims iširti ir atlyginti už pakenkimą sveikatai (79, 80 straipsniai);
- 8) sudaryti sąlygas saugos darbe organizacinėms struktūroms (nurodytoms šio įstatymo 13, 14, 15 straipsniuose) funkcionuoti;
- 9) organizuoti darbuotojų darbą pagal fiziologiškai pagrįstą darbo ir poilsio režimą;
- 10) nustatyta tvarka organizuoti darbo aplinkos ir darbo vietų tyrimus, naudojamų kolektyvinių ir individualiųjų saugos priemonių bandymus;
- 11) atsižvelgiant į medicinos arba invalidumą nustatančios komisijos išvadą (33 straipsnis), perkelti darbuotojus į kitą darbą;
- 12) nustatyta tvarka apdrausti darbuotojus nuo nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų;
- 13) tvirtinti įmonės saugos darbe instrukcijas, pareigines instrukcijas, vykdyti kolektyvinės sutarties įsipareigojimus ir kitas saugos darbe prievoles.

29 straipsnis. Darbdavių atestacija

Darbdavys (1 straipsnio 2 punktas), prieš pradėdamas eksploatuoti įmonę (teikti paslaugas), o vėliau ne rečiau kaip kas penkeri metai, pateikia nustatyta tvarka Valstybinei darbo inspekcijai dokumentą, patvirtinantį jo kompetenciją saugos darbe klausimais.

30 straipsnis. Darbuotojų instruktavimas ir atestavimas saugos darbe klausimais

Darbdaviai negali skirti darbuotojų darbui, kol jie neinstruktuoti apie saugius darbo būdus.

Darbdaviai privalo instruktuoti darbuotojus saugos darbe klausimais sudarydami darbo sutartį, perkeldami į kitą darbą, keisdami darbo (gamybos) procesus, gamybos technologiją, darbo sąlygas, taip pat jei pasikeičia saugos darbe standartai, normos, taisyklės, instrukcijos.

Prižiūrėti ir dirbti su potencialiai pavojingais techniniais įrenginiais, taip pat dirbti pavojingus darbus leidžiama tik darbuotojams, įgijusiems specialių žinių ir išlaikiusiems saugos darbe egzaminą. Įmonės įgyja teisę atestuoti darbuotojus, dirbančius su potencialiai pavojingais

techniniais įrenginiais, technologijomis, pavojingose gamybose bei vykdančius potencialiai pavojingus darbus, tik gavusios Valstybinės darbo inspekcijos leidimą.

Darbuotojų instruktavimo ir atestavimo saugos darbe klausimais tvarką įmonėse nustato socialinės apsaugos ministras.

31 straipsnis. Darbuotojų aprūpinimas saugos darbe priemonėmis

Darbdaviai nemokamai darbuotojams duoda darbo drabužius, darbo avalynę, kitas individualiosios ir kolektyvinės saugos darbe priemones norminiuose aktuose nustatytais sąlygomis ir tvarka.

Darbdaviai privalo organizuoti darbo drabužių, darbo avalynės ir kitų individualiosios saugos priemonių laikymą, džiovinimą, skalbimą, valymą, taisymą.

Saugos darbe priemonės privalo būti periodiškai tikrinamos.

Darbo drabužiai, darbo avalynė ir kitos saugos darbe priemonės turi būti pritaikytos darbui, patogūs dėvėti ir neturi sudaryti papildomų pavojų darbuotojų saugai.

Jeigu darbai susiję su susiteršimu, darbuotojams nemokamai pagal nustatytas normas turi būti duodamos asmens higienos priemonės (muilas, rankšluosčiai). Darbuose, kur odą gali paveikti kenksmingosios medžiagos, nemokamai duodama pagal nustatytas normas plovimo, nukenksminimo priemonių, apsauginių pastų.

Minimalias darbo drabužių, darbo avalynės, individualiosios saugos, asmens higienos priemonių normas bei saugos darbe priemonių tikrinimo periodiškumą nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

32 straipsnis. Medicinos paslaugų organizavimas

Nelaimingų atsitikimų, ūmių susirgimų darbe atvejais darbdaviai privalo užtikrinti darbuotojams skubią medicinos pagalbą.

Darbuotojų, susirgusių darbo vietoje arba nukentėjusių nuo traumų, kai nebūtina kviesti greitosios medicinos pagalbos, nugabenimą į gydymo įstaigas organizuoja darbdavys (jo įgaliotas asmuo).

Medicinos paslaugų teikimo darbuotojams tvarką įmonėje nustato įmonių medicinos punktų nuostatai (14 straipsnis).

33 straipsnis. Darbdavio pareiga perkelti darbuotoją dėl sveikatos būklės į kitą darbą

Darbuotojas, kuris pagal medicininės arba invalidumą nustatančios komisijos išvadą dėl sveikatos būklės negali dirbti sutarto darbo (eiti pareigų), nes tai pavojinga jo sveikatai arba jo darbas gali būti pavojingas kitiems, turi būti perkeltas, jam sutikus, į darbą, atitinkantį jo sveikatą ir esant galimybei – kvalifikaciją (specialybę), ar į kitą darbą.

Jeigu darbuotojas nesutinka būti perkeltas į siūlomą darbą arba nėra darbo, į kurį jis galėtų būti perkeltas, darbdavys, laikydamasis įstatymo, atleidžia darbuotoją iš darbo pagal Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 26 straipsnio 10 punktą, išskyrus išimtį, nustatytą šio straipsnio trečiojoje dalyje.

Tuo atveju, kai darbuotojo sveikata pablogėja dėl darbo šioje įmonėje (negali dirbti ankstesnio darbo dėl sužalojimo, profesinės ligos, kitokio sveikatos pakenkimo), jis nušalinamas nuo darbo ir, jeigu nėra galimybės jį perkelti į kitą darbą pagal šio straipsnio pirmąją dalį, jam mokamas vidutinis darbo užmokestis iki pasveiks ar bus pripažintas invalidu. Darbuotoją pripažinus invalidu, pagal įstatymą jis gali būti atleistas iš darbo remiantis Lietuvos Respublikos darbo sutarties įstatymo 26 straipsnio 10 punktu.

34 straipsnis. Dviejų ir daugiau darbdavių pareigos organizuojant darbus toje pačioje įmonėje, teritorijoje, darbo vietoje

Du ir daugiau darbdavių, vykdydami darbus toje pačioje įmonėje, teritorijoje, darbo vietoje, privalo organizuoti darbą taip, kad būtų garantuotas visų darbuotojų saugus darbas, neatsižvelgiant į tai, su kuriuo iš darbdavių yra sudaryta darbo sutartis. Darbdaviai iš savo tarpo skiria vieną darbdavį, kuris organizuoja ir atsako už visų darbuotojų, dirbančių toje pačioje įmonėje, teritorijoje ar darbo vietoje, saugą. Toks susitarimas įforminamas raštu.

35 straipsnis. Darbdavių teisės

Kad būtų užtikrinta darbuotojų sauga darbe, darbdaviai turi teisę:

- 1) reikalauti, kad darbuotojai laikytųsi saugos darbe norminių aktų;
- 2) darbuotojams, pažeidusiems saugos darbe norminius aktus, skirti drausmines nuobaudas, nustatyta tvarka reikalauti atlyginti padarytą žalą;
- 3) laikinai nušalinti darbuotoją nuo darbo, už tą laiką nemokant darbo užmokesčio arba atleisti iš darbo darbuotoją, jeigu jis darbo metu darbe yra neblaivus, apsvaigęs nuo narkotikų ar toksinių medžiagų arba jei nepaisydamas darbdavio ar jo įgalioto asmens įspėjimo, sąmoningai nesilaiko saugos darbe norminių aktų reikalavimų;
- 4) reikalauti iš kitų įmonių (darbdavių) atlyginti nuostolius, patirtus dėl to, kad įsigyta produkcija, projektai arba gautos paslaugos neatitiko saugos darbe norminių aktų reikalavimų;
- 5) gauti iš valstybinio valdymo institucijų informaciją saugos darbe klausimais;
- 6) patys dalyvauti arba įpareigoti kitus įmonės darbuotojus dalyvauti Valstybinės darbo inspekcijos tikrinimuose, susipažinti su tikrinimo medžiaga;
- 7) nustatyti įmonėje griežtesnius saugos darbe reikalavimus negu numatyta saugos darbe norminiuose aktuose. Griežtesni saugos darbe reikalavimai įmonėje įteisinami kolektyvinėse sutartyse, kolektyviniuose susitarimuose ir neturi prieštarauti Lietuvos Respublikos įstatymams, saugos darbe norminiams aktams;
- 8) dalį teisių ir pareigų saugos darbe klausimais perduoti kompetentingam įmonės darbuotojui (darbuotojams).

36 straipsnis. Dalies darbdavio teisių, pareigų saugos darbe klausimais perdavimas kitiems įmonės darbuotojams

Darbdavys dalies savo teisių ir pareigų saugos darbe klausimais perdavimą kompetentingiems įmonės darbuotojams įformina raštu darbo sutartyje.

Darbdavio įgaliotas asmuo užtikrina ir atsako už darbuotojų saugų darbą jam paskirtuose įmonės padaliniuose, darbo vietose pagal darbo sutartyje nustatytus įgaliojimus, išskyrus atvejus, kai apie pavojų darbuotojų sveikatai ar gyvybei (kurio pats pašalinti negalėjo) jis pranešė darbdaviui raštu, o darbdavys nesiėmė priemonių arba nesudarė įgaliotam asmeniui sąlygų užtikrinti saugų darbą.

Darbdavio teisių ir pareigų saugos darbe klausimais perdavimas įgaliotam asmeniui neatleidžia darbdavio nuo atsakomybės užtikrinti saugias ir sveikas darbo sąlygas įmonėje, jos padaliniuose, darbo vietose.

II SKIRSNIS DARBUOTOJŲ PAREIGOS IR TEISĖS

37 straipsnis. Darbuotojų pareigos

Darbuotojai privalo:

- 1) saugoti savo ir nekenkti kitų darbuotojų sveikatai, mokėti saugiai dirbti, žinoti ir vykdyti saugos darbe norminių aktų reikalavimus;
- 2) laikytis mašinų ir mechanizmų eksploatavimo taisyklių, saugos darbe instrukcijų; nedirbti su techniškai netvarkingomis darbo priemonėmis ir apie tai pranešti darbdaviui (jo įgaliotam asmeniui);

3) dirbti su darbo drabužiais, darbo avalyne, naudoti individualiosios, kolektyvinės saugos priemonės, kai to reikia pagal atitinkamas taisykles, instrukcijas;

4) imtis priemonių ir pagal galimybes bei kompetenciją pašalinti priežastis, galinčias sukelti traumas, avarijas, apie tai nedelsiant informuoti darbdavį (įgaliotą asmenį);

5) informuoti darbdavį, jo įgaliotą asmenį apie darbo metu gautas traumas, susijusius su darbu ūmius sveikatos sutrikimus;

6) nustatyta tvarka (24 straipsnis) pasitikrinti sveikatą;

7) vykdyti kitus darbdavių, jų įgaliotų asmenų bei pareigūnų, kontroliuojančių saugą darbe, teisėtus nurodymus.

Individualias darbuotojų pareigas užtikrinti saugų darbą nustato įmonės vidaus darbo tvarkos taisyklės, pareiginės, saugos darbe instrukcijos.

38 straipsnis. Darbuotojų teisės

Darbuotojai turi teisę:

1) reikalauti, kad darbdavys užtikrintų saugų darbą, nustatyta tvarka (31 straipsnis) aprūpintų tinkamais darbo drabužiais, darbo avalyne, individualiosios saugos priemonėmis;

2) sužinoti iš darbdavio (įgalioto asmens) apie jų darbo aplinkoje esančius sveikatai kenksmingus ir pavojingus veiksnius;

3) susipažinti su išankstinių ir periodiškų sveikatos tikrinimų (24 straipsnis) rezultatais; nesutikus su patikrinimo rezultatais, sveikatą pasitikrinti pakartotinai;

4) atsisakyti dirbti, jeigu yra pavojus sveikatai, gyvybei (39 straipsnis), taip pat dirbti tuos darbus, kuriuos saugiai atlikti nėra apmokyti;

5) nustatyta tvarka reikalauti, kad būtų atlyginta žala, padaryta sveikatai dėl nesaugių darbo sąlygų;

6) derėtis su darbdaviu (įgaliotu asmeniu) dėl saugos darbe gerinimo Lietuvos Respublikos kolektyvinių sutarčių įstatymo nustatyta tvarka;

7) saugos darbe klausimais kreiptis į darbuotojų profesinę sąjungą, įmonės saugos darbe komitetą.

39 straipsnis. Atsisakymo dirbti tvarka

Šio įstatymo 38 straipsnio 4 punkte numatytais atvejais darbuotojas praneša (žodžiu arba raštu) darbdaviui (įgaliotam asmeniui) atsisakymo dirbti priežastis.

Kilusius nesutarimus (ginčus) dėl darbuotojo atsisakymo dirbti sprendžia įmonės saugos darbe komitetas, Valstybinė darbo inspekcija. Šios inspekcijos raštiškas sprendimas privalomas darbuotojui ir darbdaviui.

Pagrįstas atsisakymas dirbti pagal šio straipsnio pirmąją dalį ir 38 straipsnio 4 punktą nelaikomas darbo drausmės pažeidimu.

Už laiką, kurį darbuotojas pagrįstai atsisakė dirbti, darbuotojui mokamas vidutinis darbo užmokestis. Darbuotojui atsisakius dirbti nepagrįstai, už nedirbtą laiką neapmokama ir dėl to padaryta žala darbdaviui kompensuojama iš darbuotojo sąskaitos įstatymų nustatyta tvarka.

V SKYRIUS DARBO IR POILSIO LAIKAS

40 straipsnis. Darbo (pamainos) trukmė

Normali darbuotojų darbo trukmė įmonėse negali būti ilgesnė kaip 40 valandų per savaitę.

Darbo dienos (pamainos) trukmė nustatoma pagal darbo dienų (pamainų) skaičių per savaitę.

Maksimali darbo dienos (pamainos) trukmė, įskaitant viršvalandžius, negali viršyti 10 valandų per parą ir tik išimtiniais atvejais, numatytais šio įstatymo 44 straipsnyje ir 48 straipsnio

trečiojoje dalyje, taip pat sutikus įmonės saugos darbe komitetui, maksimali darbo dienos (pamainos) trukmė (kartu su pertrauka pailsėti ir pavalgyti) gali būti iki 12 valandų per parą.

41 straipsnis. Sutrumpinta darbo trukmė

Sutrumpinta darbo trukmė nustatoma:

- 1) darbuotojams nuo 16 iki 18 metų – 36 valandos per savaitę, o asmenims nuo 14 iki 16 metų – 24 valandos per savaitę;
- 2) moksleiviams, dirbantiems mokslo metais laisvu nuo mokymosi metu, darbo laiko trukmė per savaitę negali viršyti pusės maksimalios darbo laiko trukmės, nustatytos šio straipsnio 1 punkte;
- 3) darbuotojams, dirbantiems labai kenksmingomis darbo sąlygomis (67 straipsnis) – ne daugiau kaip 36 valandos per savaitę. Konkrečią darbo dienos (pamainos) trukmę, atsižvelgdama į darbo sąlygų kenksmingumą, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė;
- 4) riboto darbingumo asmenims – pagal medicinos arba invalidumą nustačiusios komisijos išvadą.

Kai kurių kategorijų darbuotojams (mokytojams, gydytojams ir kt.) sutrumpintą darbo trukmę nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

42 straipsnis. Darbo dienų skaičius per savaitę, darbo pradžios, pabaigos, pertraukų nustatymas

Darbo dienų skaičius per savaitę ir darbo dienos (pamainos) pradžia, pabaiga, pertrauka pailsėti ir pavalgyti, papildomos ir specialios pertraukos darbo metu nustatomos vidaus darbo tvarkos taisyklėse, darbo (pamainų) grafikuose, kurie tvirtinami kolektyvinėje sutartyje nustatyta tvarka. Dirbant pamainomis, privalo būti garantuotas tolygus pamainų keitimasis.

Darbuotojams nustatoma penkių dienų darbo savaitė su dviem poilsio dienomis.

Įmonėse, kuriose dėl gamybos pobūdžio ar kitų sąlygų penkių darbo dienų savaitė neįmanoma, nustatoma šešių darbo dienų savaitė su viena poilsio diena.

Esant šešių dienų darbo savaitei, darbo diena negali trukti ilgiau kaip 7 valandas, kai savaitės darbo norma 40 valandų, 6 valandas – kai savaitės norma 36 valandos, ir 4 valandas – kai savaitės norma 24 valandos.

Vidaus darbo tvarkos taisyklės ir darbo grafikai paskelbiami viešai ne vėliau kaip prieš dvi savaites iki jų įsigaliojimo.

Darbdavys ne vėliau kaip prieš dvi savaites informuoja savivaldybę apie įmonės darbo grafiko pakeitimą.

Darbuotojų darbo laikas ir viršvalandžiai žymimi darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose.

Darbo laiko ypatumus valstybinio valdymo įstaigoms nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

43 straipsnis. Darbo trukmė švenčių ir poilsio dienų išvakarėse

Švenčių dienų išvakarėse darbuotojų, išskyrus šio įstatymo 41 straipsnyje nurodytuosius, darbo laikas sutrumpinamas viena valanda, kai dirbama penkių dienų darbo savaitę.

Poilsio dienų išvakarėse, kai dirbama šešių dienų darbo savaitę, darbas neturi trukti ilgiau kaip 5 valandas.

44 straipsnis. Suminė darbo laiko apskaita

Nepatraukiamai dirbančiose įmonėse bei cechuose, baruose, darbuose su pertraukiamu darbo dienos (pamainos) režimu, taip pat darbuose, kur dėl gamybinių, techninių sąlygų konkrečiai darbuotojų kategorijai negalima laikytis nustatytos savaitės darbo trukmės, darbdavys, gavęs Valstybinės darbo inspekcijos sutikimą, gali įvesti suminę darbo laiko apskaitą, bet darbo trukmė per savaitę neturi viršyti 60 valandų, o per apskaitos laikotarpį neturi viršyti normalaus darbo valandų skaičiaus, nepažeidžiant šio įstatymo 54 straipsnyje nustatyto savaitės poilsio skyrimo

tvarkos. Apskaitos laikotarpio trukmė nustatoma kolektyvinėje darbo sutartyje, bet negali būti ilgesnė kaip metai. Nepertraukiamoje gamyboje viršytą darbo laiką darbdavys kompensuoja suteikdamas per dvi savaites papildomą poilsio dieną. Piniginė kompensacija draudžiama.

45 straipsnis. Darbas naktį ir jo ribojimas

Darbas naktį apima laiką nuo 10 valandos vakaro iki 6 valandos ryto.

Neleidžiama dirbti nakties metu asmenims, išvardytiems 61 straipsnyje, 63 straipsnio antrojoje dalyje, ir asmenims, kuriems pagal medicinos išvadą naktinis darbas draudžiamas.

Skirti dirbti nakties metu be darbuotojo sutikimo draudžiama:

- 1) darbuotojus, kurie vieni (tėvas arba motina) augina ar globoja (globėjas) vaikus iki aštuonerių metų;
- 2) invalidus, jeigu tokio darbo jiems nedraudžia invalidumą nustačiusios komisijos.

46 straipsnis. Ne visas darbo laikas

Darbuotojui susitarus su darbdaviu, gali būti nustatoma ne visa darbo diena ar nevisa darbo savaitė.

Darbdavys privalo nustatyti ne visos darbo dienos arba ne visos darbo savaitės darbo grafiką, jeigu to prašo:

nėščia moteris, moteris, turinti vaiką iki 14 metų arba vaiką invalidą iki 16 metų; tėvas, vienas auginantis vaiką iki 14 metų, taip pat globėjas, auginantis tokio pat amžiaus vaiką; invalidas, taip pat asmuo, slaugantis sergantį šeimos narį ir pristatęs medicinos išvadą.

Darbas ne viso darbo laiko sąlygomis neapriboja darbuotojo darbo teisių.

Ne visos darbo dienos arba ne visos darbo savaitės darbo nustatymo tvarką tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Kolektyvinėse sutartyse, kolektyviniuose susitarimuose, darbo sutartyse gali būti numatyti ir kitokie, darbuotojams palankesni, ne viso darbo laiko režimai.

47 straipsnis. Budėjimas namuose

Budėjimas namuose, susijęs su darbu, įskaitomas į darbo laiką.

Konkretus budėjimo laikas, kuris įskaitomas į darbo laiką, nustatomas darbo arba kolektyvinėse sutartyse.

48 straipsnis. Viršvalandinis darbas

Viršvalandiniu laikomas darbas, kurį darbuotojai dirba viršydami kolektyvinėse sutartyse arba vidaus tvarkos taisyklėse nustatytą darbo laiko trukmę.

Viršvalandiniu darbu nelaikomas darbdavių arba jų įgaliotų asmenų ir kitų įstatymuose numatytų darbuotojų darbas, viršijantis nustatytą darbo trukmę. Tokių asmenų pareigų, profesijų sąrašas nurodomas kolektyvinėse sutartyse, vidaus darbo tvarkos taisyklėse.

Darbdavys turi teisę organizuoti darbuotojams (išskyrus darbuotojus, išvardytus 45 straipsnio trečiojoje dalyje, 61 ir 63 straipsniuose) privalomą viršvalandinį darbą ir darbą poilsio dienomis :

- 1) kai dirbami krašto apsaugai būtini darbai bei reikia užkirsti kelią nelaimėms ir pavojams;
- 2) kai dirbami visuomenei būtini darbai, šalinamos atsitiktinės ar staiga atsiradusios aplinkybės dėl avarijų, gaivalinių nelaimių ir kt.;
- 3) kai būtina užbaigti pradėtą darbą, kurio dėl nenumatytos ar atsitiktinės kliūties, susijusios su techninėmis gamybos sąlygomis, nebuvo galima baigti per normalų darbo laiką, jeigu nutraukus pradėtą darbą, gali sugesti medžiagos ar įrenginiai;
- 4) kai dirbami mechanizmų arba įrenginių remonto ir atstatymo darbai, jeigu šiems mechanizmom ar įrenginiams sugedus, dauguma darbuotojų negali dirbti;
- 5) kai neatvyksta pamainininkas (darbdavys antrą pamainą iš eilės dirbantį darbuotoją privalo ne vėliau kaip po pusės pamainos pakeisti kitu darbuotoju);

6) pakrovimo bei iškrovimo ir su tuo susijusiems transporto darbams atlikti, kad nesusikauptų kroviniai ir būtų išvengta transporto priemonių prastovų.

Kitais, neišvardytais šio straipsnio trečiojoje dalyje, atvejais darbdavys gali organizuoti viršvalandinius darbus kolektyvinėje sutartyje nustatyta tvarka ir gavęs raštišką darbuotojo sutikimą.

Viršvalandiniais darbais nelaikomi tie darbai, kuriuos darbuotojas savo iniciatyva dirba pasibaigus darbo dienai (pamainai) susitaręs su darbdaviu, tačiau turi būti garantuota šio įstatymo 53, 54 straipsniuose nustatyta paros ir savaitės poilsio trukmė.

Dirbti viršvalandžius labai kenksmingomis darbo sąlygomis (67 straipsnis) draudžiama, išskyrus šio straipsnio trečiosios dalies 5 punkte nurodytą atvejį.

49 straipsnis. Viršvalandinio darbo apribojimas

Viršvalandiniai darbai kiekvienam darbuotojui neturi viršyti 4 valandų, jeigu jie dirbami dvi dienas iš eilės, ir 120 valandų per metus. Darbdavys privalo skaičiuoti visą darbuotojų išdirbtą viršvalandinių darbų laiką.

50 straipsnis. Poilsio laikas

Darbuotojų darbingumui ir sveikatai atstatyti nustatomos šios poilsio rūšys:

pertrauka pailsėti ir pavalgyti,
papildomos ir specialios pertraukos pailsėti,
paros poilsis,
savaitės poilsis.

Be poilsio laiko, darbingumui ir sveikatai atstatyti Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka suteikiamos atostogos.

51 straipsnis. Pertrauka pailsėti ir pavalgyti

Darbuotojams pailsėti ir pavalgyti suteikiama ne trumpesnė kaip pusės valandos ir ne ilgesnė kaip dviejų valandų pertrauka, kurios metu jie turi teisę palikti darbo vietą ir pertrauką naudoti savo nuožiūra. Pertrauka pailsėti ir valgyti suteikiama ne vėliau kaip po 4 valandų darbo.

Darbuose, kur dėl gamybos sąlygų negalima palikti darbo vietos ir daryti pertraukos, darbuotojui turi būti suteikiama galimybė pavalgyti darbo metu. Šių darbų sąrašas ir valgymo tvarka bei vieta nustatomi darbo arba kolektyvinėje sutartyje.

Pertraukos pailsėti ir pavalgyti pradžia ir pabaiga, jos trukmė ir suteikimo tvarka poilsio, švenčių dienų išvakarėse nustatomos kolektyviniuose susitarimuose, kolektyvinėse sutartyse, darbo sutartyse.

Pertrauka pailsėti ir pavalgyti neįskaitoma į darbo laiką.

52 straipsnis. Papildomos ir specialios pertraukos

Atsižvelgiant į darbo sąlygas, darbuotojams darbo metu suteikiamos papildomos pertraukos poilsiui.

Darbuotojams, dirbantiems lauke arba neapšildomose patalpose (kai aplinkos temperatūra žemesnė kaip -10oC), taip pat kitais atvejais, numatytais saugos darbe norminiuose aktuose, privalo būti suteikiamos specialios pertraukos. Tam įrengiamos poilsio patalpos. Specialios pertraukos įskaitomos į darbo laiką ir negali būti trumpesnės kaip 10 minučių.

Papildomų ir specialių pertraukų poilsiui skaičius, trukmė ir poilsio vieta nustatomi atsižvelgiant į konkrečias darbo sąlygas kolektyvinėse arba darbo sutartyse.

Poilsio ir specialias pertraukas darbo (pamainos) metu atsižvelgiant į darbo sąlygas reglamentuoja tipiniai poilsio režimų nuostatai, kuriuos tvirtina socialinės apsaugos ministras. Kolektyvinėse sutartyse, kolektyviniuose susitarimuose gali būti numatytos papildomos poilsio pertraukos.

53 straipsnis. Paros poilsis

Draudžiama skirti darbuotoją dirbti dvi pamainas iš eilės.

Poilsio trukmė per parą negali būti trumpesnė kaip 10 valandų iš eilės. Asmenims iki 18 metų paros poilsio trukmė nustatoma remiantis šio įstatymo 60 straipsniu.

54 straipsnis. Savaitės poilsis

Savaitės nepertraukiamo poilsio trukmė turi būti ne trumpesnė kaip 36 valandos.

Esant penkių darbo dienų savaitei, darbuotojams suteikiamos dvi poilsio dienos per savaitę, o esant šešių dienų darbo savaitei – viena poilsio diena (42 straipsnio trečioji dalis).

Bendra poilsio diena – sekmadienis, o tose įmonėse, kurių visi darbuotojai ne krikščionys, vietoj bendros poilsio dienos – sekmadienio – poilsio diena gali būti bet kuri kita savaitės diena, išskyrus šio įstatymo 55, 56 straipsniuose numatytus atvejus.

Esant mažiau kaip penkių darbo dienų savaitei, kitos poilsio dienos nustatomos darbo arba kolektyvinėse sutartyse.

55 straipsnis. Poilsio dienos paslaugas teikiančiose įmonėse

Įmonėms, kurios sekmadienį negali nutraukti darbo, kadangi turi teikti paslaugas gyventojams (parduotuvės, transporto įmonės, teatrai, muziejai ir kt.), poilsio dienas nustato miestų, rajonų tarybos.

56 straipsnis. Poilsio dienos nepertraukiamai dirbančiose įmonėse ir esant suminei darbo laiko apskaitai

Įmonėse, kuriose negalima sustabdyti darbo dėl gamybinių, techninių sąlygų, arba įmonėse, nepertraukiamai teikiančiose paslaugas gyventojams ir jeigu jose yra suminė darbo laiko apskaita, poilsio dienos suteikiamos įvairiomis savaitės dienomis iš eilės kiekvienai darbuotojų grupei pagal darbo (pamainų) grafikus.

57 straipsnis. Darbo ir poilsio laiko reguliavimo ypatumai

Transporto, ryšių, žemės ūkio įmonėse, taip pat jūrų ir upių laivyne darbo ir poilsio laikas, atsižvelgiant į metų laiką, darbų sezoniškumą bei kitas sąlygas, gali skirtis nuo šio įstatymo nustatytų normų. Darbo ir poilsio laiko ypatumus atskiroms ūkio šakoms nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

VI SKYRIUS JAUNIMO, MOTERŲ IR RIBOTO DARBINGUMO ASMENŲ DARBAS

I SKIRSNIS JAUNIMO DARBAS

58 straipsnis. Asmenų iki aštuoniolikos metų saugaus darbo reguliavimas

Pagal šį įstatymą, kitus saugos darbe norminius aktus darbo lengvatos taikomos jaunimui – asmenims nuo 14 iki 18 metų.

Esant vieno iš tėvų arba kito faktiškai vaiką auginančio asmens rašytiniam sutikimui bei gydytojo leidimui, jaunesni kaip 14 metų asmenys gali teikti ryšių paslaugas, dalyvauti kultūros ir meno renginiuose ir kitoje veikloje, neturinčioje neigiamo poveikio sveikatai, dorovei, mokymuisi.

Asmenų iki 14 metų įdarbinimo tvarką, darbus ir poilsio laiką, išimtines sąlygas, kurioms esant jie gali dirbti tam tikrą darbą, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Darbdaviai privalo sudaryti dirbančių jaunesnių kaip 18 metų asmenų vardinį sąrašą, garantuoti jų saugų darbą.

59 straipsnis. Asmenų iki aštuoniolikos metų darbo lengvatos

Draudžiama skirti jaunesnius kaip 18 metų asmenis dirbti kenksmingomis, labai kenksmingomis darbo sąlygomis, pavojingus darbus (67 straipsnis).

Asmenims iki aštuoniolikos metų draudžiamas dirbti darbus, kenksmingus ir pavojingus veiksmus nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Jaunesnių kaip aštuoniolikos metų asmenų profesinio parengimo sąlygas ir tvarką numatytiems darbams (šio straipsnio antroji dalis) nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Darbus, darbo sąlygas, kurioms esant gali būti įdarbinti asmenys nuo keturiolikos iki šešiolikos metų, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

60 straipsnis. Asmenų iki aštuoniolikos metų poilsio laikas

Paros nepertraukiamo poilsio laikas asmenims iki 16 metų privalo būti ne trumpesnis kaip 14 valandų, o asmenims nuo 16 iki 18 metų – ne trumpesnis kaip 12 valandų ir apimti laiką nuo 8 valandos vakaro iki 8 valandos ryto.

Asmenims iki 18 metų suteikiamos ne mažiau kaip dvi poilsio dienos per savaitę.

61 straipsnis. Draudimas skirti jaunesnius kaip aštuoniolikos metų asmenis dirbti naktį, viršvalandinius darbus

Draudžiama skirti asmenis, jaunesnius kaip 18 metų dirbti naktį, poilsio ir švenčių dienomis, viršvalandinius darbus.

II SKIRSNIS

MOTERŲ IR RIBOTO DARBINGUMO ASMENŲ DARBAS

62 straipsnis. Motinystės sauga

Moteris turi teisę pasirinkti dirbti visą ar ne visą darbo laiką, dirbti jos ir jos vaikų sveikatai nekenksmingą darbą.

Šiuo įstatymu valstybė garantuoja moterims, tarp jų nėščioms bei auginančioms vaikus, darbo lengvatas.

63 straipsnis. Darbo lengvatos nėščioms moterims ir moterims, turinčioms mažamečių vaikų

Nėščioms moterims, pateikusioms medicinos išvadą, privalo būti sumažintos darbo normos arba jos perkeliamos į kitą sveikatai nekenksmingą darbą, už kurį mokamas ne mažesnis kaip anksčiau gautas vidutinis darbo užmokestis. Nesant galimybės nėščią moterį perkelti į jos sveikatai nekenksmingą darbą arba kol sprendžiamas klausimas dėl nėščios moters perkėlimo į lengvesnį ar nekenksmingą jos sveikatai darbą, ji turi būti palaisvinta nuo darbo, paliekant už visas palaisvintas nuo darbo dienas vidutinį darbo užmokestį, skirtumą mokant iš socialinio draudimo lėšų.

Nėščias moteris ir moteris, turinčias iki trejų metų vaikų, draudžiama skirti viršvalandiniams darbams bei darbui naktį, o dirbti poilsio ir švenčių dienomis, siųsti į komandiruotes leidžiama tik joms sutikus.

Moterys, turinčios vaikų iki pusantrų metų ir dėl to negalinčios dirbti, jų pačių prašymu perkeliamos į kitą darbą, paliekant vidutinį ankstesnio darbo užmokestį iki vaikai sueis pusantrų metų. Taip pat, be bendros pertraukos pailsėti ir pavalgyti, joms ne rečiau kaip kas trys valandos duodamos ne trumpesnės kaip pusės valandos pertraukos kūdikiui maitinti. Motinos pageidavimu pertraukas kūdikiui maitinti galima sujungti, pridėti prie pertraukos pailsėti ir pavalgyti arba

perkelti į darbo dienos (pamainos) pabaigą, atitinkamai sutrumpinant darbo dieną (pamainą). Šios pertraukos apmokamos pagal vidutinį darbo užmokestį iš socialinio draudimo lėšų.

Moterys, turinčios vaikų nuo trejų iki 14 metų, vaikų invalidų iki 16 metų, negali būti skiriamos dirbti viršvalandinius darbus arba būti siunčiamos į komandiruotes, jeigu pačios nesutinka.

Moterys, auginančios vaikus iki 14 metų, jeigu yra galimybė, turi pirmumo teisę pasirinkti darbo pamainą.

Moterims, kurioms sumažintos darbo normos, taip pat moterims, kurios dėl nėštumo perkeltos į lengvesnį darbą, bei moterims, auginančioms iki pusantrų metų vaiką ir dėl to perkeltoms į lengvesnį darbą ir kurių faktinis darbo užmokestis dėl to tapo mažesnis už jų ankstesnį vidutinį darbo užmokestį, mokamas skirtumas tarp faktinio darbo užmokesčio ir ankstesnio vidutinio darbo užmokesčio iš socialinio draudimo lėšų.

64 straipsnis. Darbai, kuriuos draudžiama skirti moterims

Moterims iki 40 metų draudžiama skirti darbus, galinčius pakenkti motinystės funkcijoms.

Moterų, taip pat moterų iki 40 metų, nėščių moterų sveikatai draudžiamus darbus, kenksmingus ir pavojingus darbo aplinkos veiksnius nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

65 straipsnis. Riboto darbingumo asmenų darbas

Riboto darbingumo asmenų saugą darbe garantuoja šis ir kiti įstatymai, saugos darbe norminiai aktai.

Vyresnių kaip 60 metų vyrų ir vyresnių kaip 55 metų moterų darbo ir poilsio lengvatas nustato šalys (darbuotojas ir darbdavys), sudarydamos (pratęsdamos) darbo sutartį arba kolektyviniuose susitarimuose, kolektyvinėse sutartyse.

VII SKYRIUS

SAUGOS DARBE VERTINIMAS IR KOMPENSACIJOS

66 straipsnis. Saugos darbe vertinimas

Sauga darbe vertinama pagal tai, kaip darbo sąlygos (kenksmingų, pavojingų veiksnių dydžiai) atitinka saugos darbe norminių aktų reikalavimus.

67 straipsnis. Darbo sąlygų klasifikavimas ir charakteristikos

Darbo sąlygos klasifikuojamos taip:

1) optimalios darbo sąlygos – darbo aplinka, kurioje nėra kenksmingų ir pavojingų veiksnių, neigiamai veikiančių darbuotojų savijautą, darbingumą, sveikatą arba keliančių pavojų gyvybei;

2) normalios darbo sąlygos – kai darbo aplinkos veiksniai ir jų sumacijos dydžiai atitinka saugos darbe norminių aktų reikalavimus (higienos normas) ir paprastai nesukelia sveikatos sutrikimų (profesinių ligų);

3) pavojingos darbo sąlygos (pavojingas darbas) – rizikos laipsnį turintis darbas, t.y. kai galimas pavojingo, kenksmingo veiksnio, susijusio su darbo pobūdžiu, atsitiktinis arba anomaliai pasikeitusio kenksmingo veiksnio poveikis;

4) kenksmingos darbo sąlygos – kai darbo aplinkos vienas ar daugiau veiksnių arba jų sumacijų dydžiai ne visuomet viršija saugos darbe norminių aktų reikalavimus (higienos normas), kenkia sveikatai ir tam tikrais atvejais gali sukelti profesines ligas ir tokiomis sąlygomis dirbant naudojamos individualiosios saugos priemonės;

5) labai kenksmingos darbo sąlygos – kai darbo aplinkos vienas ar daugiau veiksnių arba jų sumacijų dydžiai nuolat viršija saugos darbe norminių aktų reikalavimus (higienos normas) ir yra pavojus susirgti profesine liga. Pamainos trukmė (darbas) tokiomis sąlygomis ribojama remiantis šio įstatymo 41 straipsnio 3 punktu, 48 straipsniu, 59 straipsniu, o kai kuriais atvejais privalo būti

trumpesnė kaip 7 valandos ir nustatoma saugos darbe norminiuose aktuose. Dirbant tokiomis sąlygomis, naudojamos individualiosios saugos priemonės; dirbti, kai darbo aplinkos kenksmingi veiksniai viršija labai kenksmingų darbo sąlygų dydžius, draudžiama;

6) ekstremalios darbo sąlygos – kai dėl technologinių, darbo (gamybos) procesų sutrikimų, avarijų, neprognozuotų gamtos ar kitų reiškinių pavojingų ir kenksmingų darbo aplinkos veiksnių dydžiai staiga padidėja ir dėl to galimi ūmūs apsinuodijimai, fiziniai sveikatos sužalojimai. Žmonių veiklą tokiomis sąlygomis reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti pramoninių avarijų prevencijos ir likvidavimo nuostatai, kiti norminiai aktai.

Darbo aplinkos kenksmingumo (sunkumo), pavojingumo rodiklius nustato saugos darbe, darbo higienos norminiai aktai.

68 straipsnis. Darbo sąlygų vertinimas

Darbdaviai privalo garantuoti darbo sąlygų vertinimą darbo vietose. Kiekvienai darbo vietai (vienodoms darbo vietoms) turi būti pildomas darbo sąlygų būklės pasas, pagal kurį darbuotojams nustatomos kompensacijos už darbą kenksmingomis, labai kenksmingomis, pavojingomis darbo sąlygomis.

Darbo sąlygos vertinamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka .

Darbo sąlygų vertinimo nustatytos tvarkos pažeidimas užtraukia darbdaviams Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytą atsakomybę.

69 straipsnis. Kompensacijos ir garantijos dirbantiems labai kenksmingomis, pavojingomis darbo sąlygomis

Už darbą kenksmingomis, labai kenksmingomis darbo sąlygomis apmokama Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo nustatyta tvarka.

Dirbantiems labai kenksmingomis darbo sąlygomis, remiantis šio įstatymo 41 ir 67 straipsniais, trumpinama darbo dienos (pamainos) trukmė, o darbo laikas tokiomis sąlygomis per visą darbo veiklą neturi viršyti norminiuose aktuose nustatytos darbo trukmės. Jeigu darbuotojas, išdirbęs nustatytą darbo trukmę labai kenksmingomis sąlygomis, pageidauja persikvalifikuoti ir įsigyti naują profesiją (specialybę), persikvalifikavimo išlaidas apmoka darbdavys.

Priemokų už darbą kenksmingomis, labai kenksmingomis, pavojingomis sąlygomis dydžių nustatymo tvarką tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Darbuotojams, dirbantiems kenksmingomis sąlygomis, atsižvelgiant į kenksmingų veiksnių dydį, duodami įmonių apmokami medicininiai adaptogeniniai preparatai, žmogaus atsparumą kenksmingų veiksnių poveikiui didinantys maisto produktai.

Kenksmingų veiksnių sąrašą ir sąlygas, kurioms esant gali būti duodami adaptogeniniai medicininiai preparatai, atsparumą kenksmingų veiksnių poveikiui didinantys maisto produktai, nustato sveikatos apsaugos ministras.

Už darbą pavojingomis sąlygomis (dirbant pavojingus darbus) mokama ne mažiau kaip 30 procentų valstybės nustatyto minimalaus valandinio atlygio (mėnesinės algos) dydžio priemoka. Pavojingų darbų (gamybų) sąrašą tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Darbuotojams, dirbantiems pavojingomis, labai kenksmingomis sąlygomis, gali būti suteikiamos papildomos atostogos, kurių trukmė ir suteikimo tvarka nustatomos kolektyviniuose susitarimuose, kolektyvinėse arba darbo sutartyse.

70 straipsnis. Saugos darbe ekspertizė

Saugos darbe ekspertizė atliekama projektuojant įmones, cechus, kitus gamybinius padalinius, naujas technologijas, taip pat pradėjus eksploatuoti minėtus objektus ir pradėjus gaminti naujas darbo priemones (21 straipsnis), keičiant valstybės garantuotų kompensacijų teikimo tvarką, sprendžiant ginčus, kilusius tarp darbdavių ir darbuotojų dėl kompensacijų ar dėl darbo sąlygų

būklės įvertinimo darbo vietoje duomenų tikrumo, taip pat kolektyvinės sutarties šalims pareikalavus.

Saugos darbe ekspertizės tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

VIII SKYRIUS NELAIMINGI ATSTITIKIMAI, PROFESINĖS LIGOS

71 straipsnis. Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų klasifikavimas

Šis įstatymas nustato nelaimingų atsitikimų (1 straipsnio 13 punktą) ir profesinių ligų (1 straipsnio 12 punktą) klasifikaciją. Nelaimingi atsitikimai klasifikuojami :

- 1) pagal jų pasekmes – lengvi, sunkūs, mirtini;
- 2) pagal nukentėjusiųjų nuo nelaimingo atsitikimo skaičių – pavieniai, grupiniai;
- 3) pagal ryšį su darbu – susiję su darbu (taip pat pakeliui į darbą arba grįžtant iš darbo), nesusiję su darbu.

Pagal ligos pasireiškimo laiką ir požymius profesinės ligos klasifikuojamos :

- 1) ūmus profesinis susirgimas (apsinuodijimas) – staigus sveikatos sutrikimas, kurį sukėlė trumpalaikis (vienkartinis arba per vieną darbo dieną) darbo aplinkos veiksnys (veiksniai);
- 2) lėtinis profesinis susirgimas (apsinuodijimas) – sveikatos sutrikimas, kurį sukėlė darbo aplinkos veiksnys (veiksniai) per tam tikrą darbo laiką.

72 straipsnis. Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimas

Visoms įmonėms privaloma vienoda nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo tvarka.

Visi nelaimingi atsitikimai, profesinės ligos privalo būti ištirti, tyrimo rezultatai surašyti nustatytos formos aktuose, užregistruoti nustatytos formos žurnale.

Lengvus nelaimingus atsitikimus tiria dvišalė darbdavio sudaryta komisija iš darbuotojų įgaliotinių ir darbdavių skirtų atstovų.

Sunkius nelaimingus atsitikimus, nelaimingus atsitikimus, dėl kurių pasekmių nukentėjęs asmuo mirė, tiria trišalė komisija, sudaryta iš valstybinio darbo inspektoriaus (komisijos pirmininkas), profesinės sąjungos atstovo arba darbuotojų įgaliotinio (nesant įmonėje profesinės sąjungos arba kai nukentėjusysis nėra profesinės sąjungos narys) ir darbdavių skirtą atstovą.

Profesinių ligų priežastis tiria darbo medicinos gydytojai, dalyvaujant valstybiniam darbo inspektoriui, darbdavio ir darbuotojų atstovams.

Ūmios profesinės ligos (apsinuodijimai) privalo būti ištirti ne vėliau kaip per vieną parą.

Ūmios profesinės ligos (apsinuodijimai), atsiradę kartu su nelaimingu atsitikimu, privalo būti tiriamos vienu metu.

Tiriant nelaimingus atsitikimus, profesines ligas, gali dalyvauti darbuotojų, darbdavių interesams atstovaujančios organizacijos, o reikalui esant – pakviesti ekspertai.

Profesinius susirgimus (apsinuodijimus), nelaimingus atsitikimus, dėl kurių žuvo 5 ir daugiau žmonių, tiria Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaryta komisija.

Sunkių nelaimingų atsitikimų klasifikacinius požymius, taip pat profesinių ligų sąrašus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo ir apskaitos nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo bei ekspertizų išlaidos apmokamos iš darbdavio lėšų.

73 straipsnis. Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo aktų saugojimas

Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo aktai įteikiami: nukentėjusiam darbuotojui arba jo interesams atstovaujančiam asmeniui, darbdaviui, Valstybinei darbo inspekcijai (sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų atvejais), prokuratūrai (jei yra baudžiamosios atsakomybės požymių).

Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo medžiaga ir aktai saugomi įmonėje, kur įvyko nelaimingas atsitikimas ar buvo užregistruota profesinė liga (lengvų nelaimingų atsitikimų – 45 metus, sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų – 75 metus). Jei įmonė likviduojama, tyrimo aktai, tyrimo medžiaga perduodami įmonei – teisių perėmėjai.

Sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų tyrimo aktai Valstybinėje darbo inspekcijoje saugomi 5 metus, vėliau perduodami Lietuvos valstybiniam archyviui.

74 straipsnis. Pranešimai apie nelaimingus atsitikimus, profesines ligas

Asmuo, nukentėjęs dėl nelaimingo atsitikimo, ūmios profesinės ligos, arba asmuo, matęs įvykį arba jo pasekmes, privalo nedelsdamas apie tai pranešti (jeigu jis pajėgia tai padaryti) įmonės saugos darbe tarnybai, tiesioginiam darbo vadovui (darbdavio įgaliotam asmeniui), darbdaviui.

Nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų, dėl kurių nukentėjęs asmuo mirė, taip pat sunkių nelaimingų atsitikimų atvejais darbdavys (darbdavio įgaliotas asmuo) ne vėliau kaip per vieną valandą po to, kai sužinojo apie įvykį, praneša miesto (rajono) prokuratūrai, Valstybinei darbo inspekcijai, o ūmių profesinių susirgimų (apsinuodijimų) atvejais – ir miesto (rajono) darbo medicinos tarnybai.

IX SKYRIUS EKONOMINĖS PRIEMONĖS IR ATSAKOMYBĖ

I SKIRSNIS EKONOMINĖS PRIEMONĖS

75 straipsnis. Darbuotojų draudimas

Darbdaviai privalo drausti darbuotojus nuo nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų pagal Lietuvos Respublikos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstatymą.

Kolektyvinėse sutartyse, kolektyviniuose susitarimuose, be privalomojo, gali būti numatytas papildomas darbuotojų draudimas nuo nelaimingų atsitikimų, profesinių ligų.

76 straipsnis. Darbuotojų draudimo nuo nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų priklausymas nuo saugos darbe būklės

Atsižvelgiant į nelaimingus atsitikimus ir profesines ligas bei darbo sąlygas, įmonėms nustatomos diferencijuotos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų įmokos.

Įmonėms darbuotojų draudimo nuo nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų įmokų dydį ir mokėjimo tvarką pagal saugos darbe būklę nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė, remdamasi Lietuvos Respublikos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstatymu.

77 straipsnis. Ekonominių sankcijų taikymas

Ekonominė sankcija įmonei gali būti taikoma nustačius saugos darbe reikalavimų pažeidimus arba neįvykdžius valstybinio darbo inspektoriaus teisėto nurodymo.

Ekonominė sankcija įmonei gali būti paskirta ir tuo atveju, kai nustatytas nelaimingo atsitikimo darbe slėpimo atvejis.

Ekonominės sankcijas, jų taikymo, išieškojimo ir apskundimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė vadovaudamasi šiuo ir kitais įstatymais.

II SKIRSNIS ATSAKOMYBĖ

78 straipsnis. Darbdavių ir darbuotojų atsakomybė

Už šio įstatymo, saugos darbe norminių aktų pažeidimus, dėl kurių įvyko arba galėjo įvykti nelaimingas atsitikimas, darbuotojas susirgo profesine liga, įvyko avarija, sutriko įmonės darbas, darbdaviams, jų įgaliotiems asmenims, kurie savo veikimu ar neveikimu pažeidė saugos darbe norminių aktų reikalavimus arba nesudarė sąlygų tokių reikalavimų laikymuisi, taip pat darbuotojams, kurie, žinodami, kad pažeidžia saugos darbe reikalavimus, dirbo tokiomis sąlygomis, taikoma Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta drausminė, materialinė, administracinė ir baudžiamoji atsakomybė.

Darbdaviams, darbuotojams, kliudantiems Valstybinės darbo inspekcijos inspektoriams vykdyti pareigas, taikoma Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta drausminė, materialinė, administracinė ir baudžiamoji atsakomybė.

79 straipsnis. Atlyginimas darbuotojams už sužalotą sveikatą

Darbuotojui, kuris dėl nelaimingo atsitikimo darbe, profesinės ligos ar kitokio sveikatos pakenkimo, susijusio su darbu, neteko darbingumo, žalos dėl darbingumo netekimo, gydymo, slaugymo, protezavimo ir kitų išlaidų, atsiradusių dėl sveikatos pakenkimo, o nukentėjusiojo mirties atveju – žalos jo šeimai ir kitiems asmenims, atlyginimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstatymas ir kiti įstatymai.

Jeigu nukentėjęs darbuotojas nebuvo apdraustas nuo nelaimingų atsitikimų darbe, žalą dėl darbingumo netekimo ir išlaidas, susijusias su medicinos pagalba ir gydymu, taip pat išlaidas, susijusias su nukentėjusiojo socialine, profesine reabilitacija, atlygina darbdavys. Minėtų išlaidų apmokėjimo ir žalos atlyginimo sumos turi būti ne mažesnės negu numatyta Lietuvos Respublikos draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe įstatyme.

80 straipsnis. Pašalpa žuvus nuo nelaimingo atsitikimo darbe

Įmonė, kurioje dėl darbdavio (jo įgalioto asmens) padaryto saugos darbe pažeidimo įvyko mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe, išmoka žuvusiojo palikimo paveldėtojams vienkartinę pašalpą, ne mažesnę kaip 500 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų minimalių darbo užmokesčių, bet ne mažiau kaip 100 minimalių darbo užmokesčių kiekvienam žuvusiojo išlaikytiniui. Kolektyvinėje sutartyje gali būti nustatytos ir didesnės vienkartinės pašalpos. Ši pašalpa išmokama asmenims, kurie pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą turi paveldėtojo teisę.

Jeigu mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe įvyko dėl paties žuvusiojo padaryto saugos darbe pažeidimo, vienkartinės pašalpos dydžiai (šio straipsnio pirmoji dalis) gali būti sumažinti kolektyvinėje sutartyje nustatyta tvarka, bet ne daugiau kaip 50 procentų.

Saugos darbe pažeidimų faktas šio straipsnio pirmojoje ir antrojoje dalyse nurodytais atvejais nustatomas mirtino nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo metu ir patvirtinamas atitinkamais dokumentais. Ginčus, kilusius dėl šio straipsnio taikymo, sprendžia Valstybinė darbo inspekcija.

81 straipsnis. Administracinės baudos už saugos darbe norminių aktų pažeidimus

Valstybinė darbo inspekcija už saugos darbe norminių aktų pažeidimus skiria Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytas baudas norminius aktus pažeidusiems darbdaviams, darbuotojams.

Šiame straipsnyje numatytų baudų lėšos mokamos iš valstybės biudžetą.

X SKYRIUS BAIGIAMIEJI NUOSTATAI

82 straipsnis. Saugos darbe organizavimo kontrolė

Šio įstatymo, kitų saugos darbe ir darbo higienos norminių aktų įgyvendinimą ir laikymąsi kontroliuoja Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija.

Svarbiausias Valstybinės darbo inspekcijos uždavinys – vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės saugos darbe politiką, nelaimingų atsitikimų, sergamumo darbe ir profesinių ligų prevenciją, kontroliuoti darbo įstatymų laikymąsi, kad būtų išsaugota žmogaus gyvybė, sveikata ir darbingumas.

Valstybinė darbo inspekcija yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės saugos darbe valdymo institucija, sprendžianti socialinės apsaugos ministro kompetencijai priskirtus saugos darbe klausimus. Valstybinė darbo inspekcija yra juridinis asmuo, turi antspaudą su Lietuvos valstybės herbu, savo pavadinimu ir savarankiškai tvarkomą biudžetą.

Valstybinei darbo inspekcijai vadovauja generalinis direktorius, kurį socialinės apsaugos ministro teikimu skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Darbo inspekcijos generalinis direktorius atsakingas Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir yra tiesiogiai pavaldus socialinės apsaugos ministrai.

Valstybinės darbo inspekcijos funkcijas, įgaliojimus, teises ir atsakomybę nustato Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. Be to, socialinės apsaugos ministras gali perduoti dalį jam suteiktų saugos darbe klausimais įgaliojimų Valstybinės darbo inspekcijos generaliniam direktoriui.

83 straipsnis. Ginčų nagrinėjimo tvarka

Ginčai dėl saugos darbe norminių aktų taikymo ar jų pažeidimų nagrinėjami:

tarp darbuotojų ir darbdavių – nustatyta darbo ginčų nagrinėjimo tvarka;

tarp įmonių – įstatymų nustatyta tvarka teisme arba arbitraže.

Kolektyviniai darbo ginčai (konfliktai) dėl saugos darbe sprendžiami Lietuvos Respublikos kolektyvinių ginčų reguliavimo įstatymo nustatyta tvarka.

84 straipsnis. Saugos darbe apskaita ir atskaitomybė

Įmonėse registruojami nelaimingi atsitikimai, profesinės ligos, darbo vietos, kuriose kenksmingi darbo aplinkos veiksniai neatitinka higienos normų, taip pat darbo vietos, kuriose naudojami potencialiai pavojingi techniniai įrenginiai (18 straipsnis), neatitinkančios saugos darbe norminių aktų reikalavimų darbo priemonės, vykdomi pavojingi darbai.

Saugos darbe apskaitos ir statistinės atskaitomybės rodiklius ir tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

85 straipsnis. Tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos Respublikos tarptautinis bendradarbiavimas saugos darbe klausimais grindžiamas Tarptautinės darbo organizacijos konstitucija, 1944 m. rugpjūčio 10 d. Tarptautinės darbo organizacijos generalinės konferencijos deklaracija, Tarptautinės darbo organizacijos konvencijomis bei kitais tarptautiniais dokumentais.

86 straipsnis. Tarptautinių dokumentų galiojimas Lietuvos Respublikoje

Pagal Tarptautinės darbo organizacijos konstituciją Lietuvos Respublikoje galioja ratifikuotos Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos ir kitų tarptautinių organizacijų dokumentai saugos darbe klausimais.

Rengiant Lietuvos Respublikos saugos darbe norminius aktus, atsižvelgiama į Tarptautinės darbo organizacijos rekomendacijas.

87 straipsnis. Tarptautinių sutarčių galiojimas

Lietuvos Respublikoje galioja tik tos tarptautinės sutartys, kuriose nustatyti saugos darbe reikalavimai nemažina darbuotojų saugos darbe garantijų, nustatytų šiame įstatyme, kituose Lietuvos Respublikos saugos darbe norminiuose aktuose.

88 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

Žmonių saugos darbe įstatymo 7 straipsnis, 8 straipsnis, 10 straipsnio antroji, trečioji ir ketvirtoji dalys, 11 straipsnis, 14 straipsnio šeštoji, septintoji ir aštuntoji dalys, 15 straipsnio aštuntoji dalis, 16 straipsnio antroji dalis, 17 straipsnio ketvirtoji dalis, 18 straipsnio antroji dalis, 20 straipsnio trečioji dalis, 23 straipsnio antroji dalis, 24 straipsnio ketvirtoji, šeštoji dalys, 28 straipsnio 1 punktas, 29 straipsnis, 30 straipsnio trečioji ir ketvirtoji dalys, 31 straipsnio šeštoji dalis, 39 straipsnio ketvirtoji dalis, 41 straipsnio pirmosios dalies 3 punktas, antroji dalis, 44 straipsnis, 46 straipsnis, 52 straipsnio ketvirtoji dalis, 57 straipsnis, 58 straipsnio trečioji dalis, 59 straipsnio antroji ir trečioji dalys, 64 straipsnis, 67 straipsnis, 68 straipsnio antroji dalis, 69 straipsnio antroji, trečioji, penktoji, šeštoji dalys, 70 straipsnio antroji dalis, 72 straipsnio dešimtoji, vienuoliktoji dalys, 75 straipsnis, 76 straipsnis, 77 straipsnis, 79 straipsnis, 80 straipsnis, 82 straipsnio penktoji dalis, 84 straipsnis įsigalioja Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos žmonių saugos darbe įstatymo 88 straipsnyje nurodytų straipsnių įgyvendinimo“ nustatyta tvarka, o iki nurodytuose straipsniuose minėtų norminių aktų patvirtinimo vadovaujamesi galiojančiais saugos darbe norminiais aktais.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

REPUBLIKOS PREZIDENTAS

ALGIRDAS BRAZAUSKAS
